

Charakterystyka badania SHARE

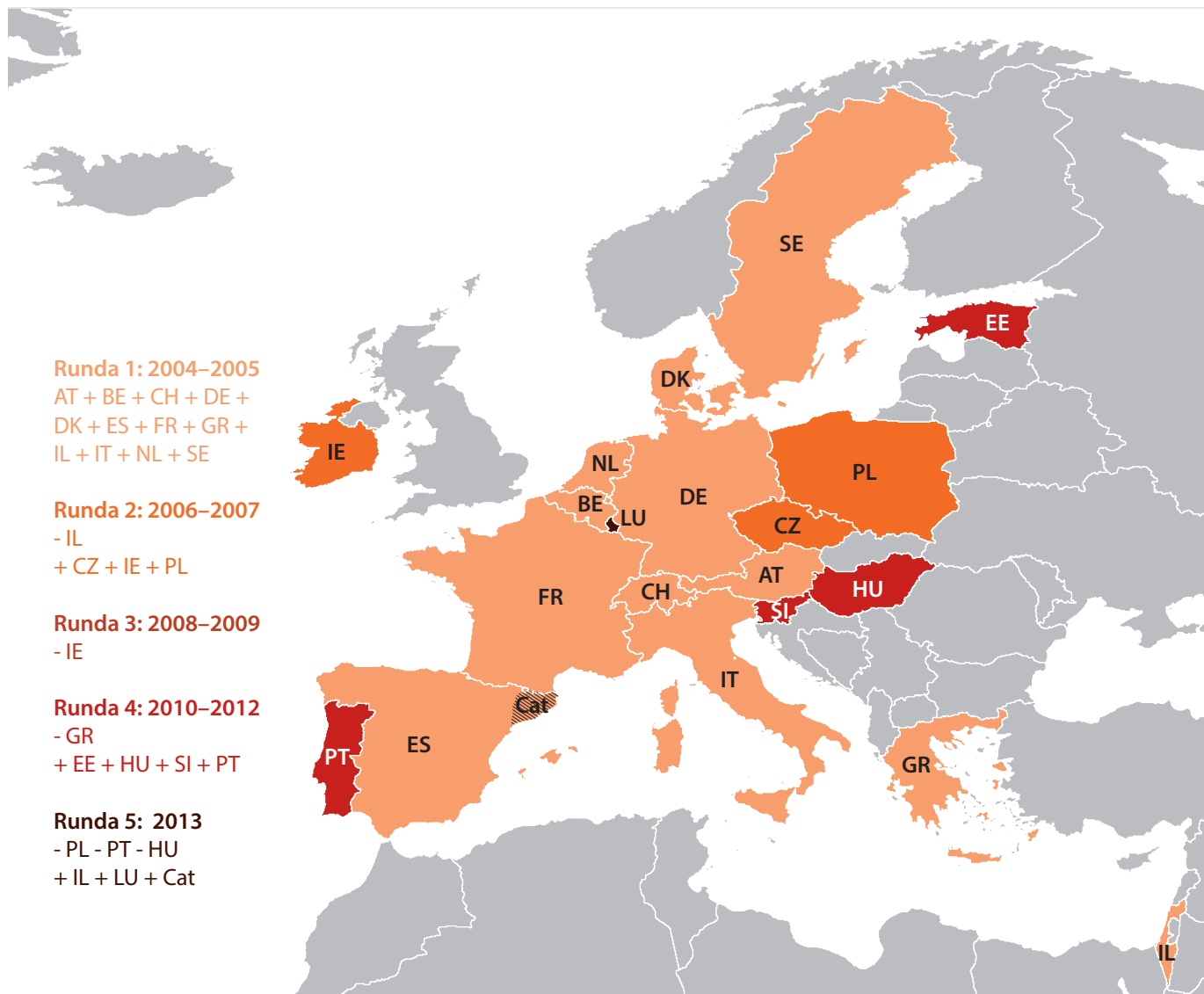
SHARE jest międzynarodową panelową bazą danych dotyczących zdrowia, statusu socjoekonomicznego oraz stosunków rodzinnych i społecznych. Dane SHARE dostępne są do wykorzystania dla celów naukowych po bezpłatnej rejestracji na stronie www.shareproject.org. Baza danych SHARE jest zharmonizowana z amerykańską bazą *Health and Retirement Study* (HRS) i angielską *English Longitudinal Study of Ageing* (ELSA). Dotychczas zrealizowano cztery panelowe rundy badania dotyczące bieżących aspektów życia respondentów (runda 1. przeprowadzona została w latach 2004–2005, runda 2. – w latach 2006–2007, runda 4. – w latach 2010–2012; wywiady w ramach piątej rundy zakończyły się w 2013 roku) oraz jedną rundę dotyczącą historii życia respondentów (runda 3. – SHARELIFE, zrealizowana w latach 2008–2009). Łącznie w badaniu wzięło udział ponad 86 tys. osób z 18 krajów europejskich i Izraela. Mapę z krajami uczestniczącymi w poszczególnych rundach badania SHARE przedstawia rysunek 1. Podstawowe charakterystyki próby z rund 2. i 4., najistotniejszych z punktu widzenia niniejszego Raportu, znaleźć można w załączonych tabelach 1. i 2.

W SHARE badane są losowo wybrane osoby po pięćdziesiątym roku życia oraz ich partnerzy, których regularnym miejscem zamieszkania jest jeden z krajów uczestniczących w SHARE. Z próby wykluczone są osoby przebywające w czasie badania poza granicami danego kraju, przebywające w więzieniach, podlegające hospitalizacji, nie posługujące się językiem (językami) obowiązującymi w danym kraju oraz osoby, które zmieniły miejsce zamieszkania i pozostaje ono nieznanne. Panelową część próby stanowią wszyscy respondenci, którzy wzięli udział w przynajmniej jednej z wcześniejszych rund badania oraz ich aktualni partnerzy. Na potrzeby przeprowadzenia wywiadu w kolejnej rundzie badania respondenci z poprzednich rund są w miarę możliwości odszukiwani, jeśli w czasie pomiędzy rundami badania zmienili miejsce zamieszkania wewnątrz danego kraju, przeprowadzili się do placówki zbiorowego zamieszkania (np. do domu opieki lub innej instytucji świadczącej usługi opieki dla osób starszych) lub byli hospitalizowani. Ze względu na „wycieranie się” próby (w wyniku śmierci respondentów lub braku możliwości przeprowadzenia kolejnego wywiadu) oraz „starzenie się” panelu, próby respondentów SHARE są co jakiś czas uzupełniane o nowe osoby. W sytuacji, gdy respondent zmarł pomiędzy rundami badania, przeprowadzane są tzw. „wywiady końca życia” z krewnym lub inną osobą bliską zmarłego, w ramach których gromadzone są informacje dotyczące ostatniego roku życia respondenta.

Wywiady SHARE prowadzone są przez profesjonalnych ankieterów w formie wywiadów bezpośrednich realizowanych za pomocą komputera (tzw. CAPI – *Computer-Assisted Personal Interviews*). Ponadto, w rundzie 1., 2. i 4. respondenci proszeni byli o wypełnienie papierowej wersji ankiety po zakończeniu wywiadu głównego. „Wywiady końca życia” z osobami bliskimi zmarłego przeprowadzane były począwszy od rundy 2. w formie wywiadu bezpośredniego (CAPI) lub telefonicznie.

⁵ Monika Oczkowska jest analitykiem w Centrum Analiz Ekonomicznych CenEA. Badanie SHARE scharakteryzowano na podstawie: Börsch-Supan i in. (2013), Börsch-Supan i Jürges (2005), Malter i Börsch-Supan (2013), MEA (2011, 2013).

Rysunek 1. Kraje uczestniczące w SHARE według rund badania

Uwagi: kolor odpowiada rundzie, w której dany kraj po raz pierwszy wziął udział w badaniu, dalsze zmiany uczestnictwa w kolejnych rundach w opisie po lewej stronie. Lata w opisie to przedziały czasowe, w których odbywały się wywiady w ramach danej rundy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT – EuroGraphics dla granic administracyjnych.

Wywiad główny SHARE dla rund panelowych składa się z kilkunastu części, w ramach każdej gromadzone są informacje dotyczące danej dziedziny (patrz tabela 1.). Wywiad główny skonstruowany jest w taki sposób, że nie wszyscy respondenci muszą odpowiadać na wszystkie pytania. Na pytania dotyczące niezmiennych się aspektów życia, np. o edukację czy wzrost, respondenci panelowi odpowiadają jedynie w ramach rundy, w której pierwszy raz biorą udział w badaniu. Ponadto, część pytań zadawana jest ponownie jedynie, gdy sytuacja respondenta uległa zmianie, np. stan cywilny. W związku z tym, że część modułów wywiadu wymaga odpowiedzi tylko jednej osoby w gospodarstwie domowym lub jednej osoby z pary (np. pytania o finanse gospodarstwa domowego lub dzieci), w wywiadzie wstępnym wybierany jest respondent, który odpowiada na te pytania w imieniu innych członków gospodarstwa domowego lub małżonka/partnera (przypisywana jest mu odpowiednia kategoria respondenta i jest to tzw. respondent gospodarstwa domowego/rodziny/finansowy). W SHARE dopuszczona jest możliwość przeprowadzenia części wywiadu głównego z pełnomocnikiem respondenta (np. osobą bliską, domownikiem) w sytuacji, gdy nie jest on w stanie wziąć udziału w wywiadzie ze względu np. na problemy zdrowotne. Aby zapewnić porównywalność międzynarodową (np. w zakresie poziomów edukacji) i ułatwić użytkownikom korzystanie z danych SHARE, w ramach każdej rundy badania do bazy danych

dołączane są moduły danych wygenerowanych, zawierające m.in. imputowane dane finansowe, poziomy edukacji według skali ISCED, czy dane zdrowotne według powszechnie stosowanych skal międzynarodowych. Ponadto, w związku z nierównym prawdopodobieństwem znalezienia się w próbie oraz możliwością nielosowości braku odpowiedzi (np. ze względu na nieskuteczne próby kontaktu lub wyraźną odmowę udziału) i „wypadania” respondentów panelowych z próby, razem z danymi SHARE dostarczane są wagi na poziomie indywidualnym oraz gospodarstwa domowego, które umożliwiają przeprowadzanie poprawnych analiz na danych SHARE, nieobarczonych powyższymi błędami. Wagi dopasowane są do wielkości populacji osób 50+ w danym kraju i uwzględniają najważniejsze charakterystyki próby jak płeć, wiek i miejsce zamieszkania.

Tabela 1.

Najważniejsze informacje zbierane w ramach SHARE w rundach 1., 2. i 4. według modułów wywiadu głównego

Moduł kwestionariusza	Informacje
Wywiad wstępny	Rok/miesiąc urodzenia, płeć, kompozycja gospodarstwa domowego, język wywiadu, kategoria respondenta
Demografia	Edukacja, stan cywilny, kraj pochodzenia, obywatelstwo, informacje o rodzicach i rodzeństwie
Zdrowie fizyczne	Subiektywna ocena własnego zdrowia, przebyte choroby, posiadane dolegliwości, przyjmowane leki, wzrost, waga, wzrok, słuch, ograniczenia w wykonywaniu codziennych czynności, obiektywne miary zdrowia fizycznego: siła uścisku dłoni, siła wydmuchu powietrza (R2 i R4), szybkość chodzenia (R1 i R2), test wstawiania z krzesła (R2)
Styl życia	Palenie, spożywanie alkoholu, dieta, aktywność fizyczna
Zdolności poznawcze	Subiektywna ocena umiejętności czytania i pisania oraz pamięci, testy sprawności kognitywnej, testy pamięciowe
Zdrowie psychiczne	Samopoczucie, depresja, problemy ze zdrowiem psychicznym
Opieka zdrowotna	Wizyty lekarskie, pobyty w szpitalu i w domu opieki, przebyte operacje (R2), płatności „z własnej kieszeni” za opiekę zdrowotną (R2), opieka medyczna w domu (R2), ubezpieczenie zdrowotne (R2)
Zatrudnienie i emerytura	Status na rynku pracy, źródła i okres otrzymywania dochodów indywidualnych, wykonywany zawód, charakterystyki miejsca pracy, jakość pracy, przyczyny i okres bezrobocia, przejście na emeryturę, otrzymywane świadczenia publiczne
Dzieci	Charakterystyki posiadanych dzieci, miejsce zamieszkania dzieci, stan cywilny, status na rynku pracy, częstota kontaktu z dziećmi
Wsparcie i opieka	Udzielona i otrzymana pomoc w wykonywaniu codziennych czynności, pomoc domowa, opieka nad wnukami
Transfery pieniężne	Ofiarowane i otrzymane prezenty, darowizny, pomoc finansowa, inne transfery finansowe
Miejsce zamieszkania	Własność miejsca zamieszkania, płatności za czynsz i inne opłaty mieszkaniowe, posiadanie kredytu hipotecznego, posiadanie innych nieruchomości, charakterystyki miejsca zamieszkania
Dochody gospodarstwa domowego	Źródła dochodów wszystkich członków gospodarstwa domowego
Konsumpcja	Wydatki na żywność spożywaną w domu i poza domem, łatwość wiązania końca z końcem
Aktywa finansowe	Posiadanie kont bankowych i emerytalnych, obligacji, akcji, funduszy inwestycyjnych, polis ubezpieczeniowych, innych oszczędności, posiadanie firm i dóbr trwałych, zadłużenie
Aktywność społeczna	Przynależność do klubów, partii politycznych, organizacji religijnych, wolontariat, udział w kursach edukacyjnych, aktywność indywidualna, zadowolenie z aktywności społecznej, jakość życia, samopoczucie
Oczekiwania na przyszłość	Przewidywane darowizny, przewidywana długość życia, zaufanie w stosunku do ludzi, awersja do ryzyka, poglądy polityczne, korzystanie z Internetu (R4), edukacja i status na rynku pracy małżonka/partnera nie biorącego udziału w badaniu
Spostrzeżenia ankietera	Obecność osób trzecich podczas wywiadu, chęć respondenta do udzielania odpowiedzi, problemy ze zrozumieniem pytań, korzystanie z kart odpowiedzi, okolica i miejsce przeprowadzania wywiadu
Wywiad końca życia (R2 i R4)	Zdarzenia w ostatnim roku życia respondenta, przyczyny i okoliczności śmierci, podział majątku, pogrzeb

Charakterystyka badania SHARE

Moduł kwestionariusza		Informacje
Sieci społeczne (R4)		Osoby należące do sieci społecznej respondenta, częstość kontaktu, bliskość emocjonalna, odległość geograficzna, zadowolenie z sieci społecznej
Moduły wygenerowane	Edukacja według ISCED	Najwyższy poziom edukacji respondenta/partnera/dzieci według skali ISCED
	Wagi	Wagi skalibrowane, wagi panelowe
	Dane imputowane	Imputowane wartości zmiennych finansowych
	Zdrowie	Skale zdrowia fizycznego i psychicznego (EURO-D, CES-D, ADL, IADL), BMI
	Miejsce zamieszkania	Regiony NUTS
Sieci społeczne (R4)		Charakterystyka sieci społecznych według osób, częstości kontaktu, bliskości emocjonalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SHARE.

Tabela 2.

Rozkład podstawowych charakterystyk próby według krajów w rundzie 2.

Kraje	Okres badania	L. respondentów	L. respondentów w domu opieki	L. gosp. dom.	L. respondentów panel.	% respondentów mieszk. bez partnera	% kobiet	Wiek śr.	Wiek min.	Wiek max.	Śr. l. lat edukacji	% respondentów mieszk. na wsi	L. wywiadów końca życia
AT	10.2006–08.2007	1 341	7	987	1 243	36,47%	59,28%	66,26	37	100	8,66	46,46%	36
DE	09.2006–08.2007	2 568	22	1 698	1 534	19,20%	53,89%	64,47	32	97	12,48	32,13%	46
SE	10.2006–08.2007	2 745	27	1 970	2 002	23,24%	53,84%	65,93	25	97	11,19	15,01%	57
NL	01.2007–09.2007	2 661	28	1 846	1 749	19,73%	54,45%	63,49	24	95	11,06	19,24%	49
ES	10.2006–10.2007	2 228	7	1 414	1 345	22,35%	54,98%	66,16	36	104	7,27	7,85%	87
IT	10.2006–10.2007	2 983	1	1 888	1 744	18,27%	54,91%	64,91	34	102	7,90	42,74%	56
FR	10.2006–02.2007	2 968	13	2 060	1 965	28,64%	57,11%	64,18	33	103	11,18	28,84%	53
DK	11.2006–08.2007	2 616	43	1 759	1 238	25,46%	55,05%	63,58	28	99	13,06	23,39%	50
GR	12.2006–07.2007	3 243	0	2 172	2 288	26,95%	56,89%	63,79	37	99	8,54	15,82%	49
CH	11.2006–09.2007	1 462	9	1 076	693	28,93%	55,88%	64,20	33	98	11,36	45,76%	14
BE	10.2006–09.2007	3 169	26	2 137	2 786	25,62%	54,72%	64,40	32	98	11,72	23,95%	36
CZ	10.2006–06.2007	2 830	20	1 943	0	29,43%	57,92%	63,36	34	95	11,67	32,97%	0
PL	11.2006–08.2007	2 467	4	1 771	0	24,24%	56,47%	63,49	33	99	9,20	46,25%	0
IE	02.2007–12.2007	1 134	3	844	0	31,31%	54,67%	63,79	30	94	12,15	44,36%	0
Łącznie	-	34 415	210	23 565	18 587	24,99%	55,65%	64,37	24	104	10,54	28,50%	533

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SHARE R2 (release 2.5.0).

Charakterystyka badania SHARE

Tabela 3.

Rozkład podstawowych charakterystyk próby według krajów w rundzie 4

Kraje	Okres badania	L. respondentów	L. respondentów w domu opieki	L. gosp.dom.	L. respondentów panel.	% respondentów mieszkaj. bez partnera	% kobiet	Wiek śr.	Wiek min.	Wiek max.	Śr. l. lat edukacji	% respondentów mieszkaj. na wsi	L. wywiadów końca życia
AT	03.2011–12.2011	5 286	56	3 765	786	33,81%	57,81%	65,04	29	98	8,54	42,66%	46
DE	02.2011–04.2012	1 572	14	1 064	1 548	21,18%	53,18%	67,80	42	100	12,88	33,27%	51
SE	04.2011–01.2012	1 951	21	1 376	1 878	28,04%	54,18%	69,42	29	99	11,44	14,76%	171
NL	01.2011–09.2011	2 762	27	1 893	1 927	22,23%	55,83%	65,31	34	99	11,72	19,91%	60
ES	01.2011–11.2011	3 570	13	2 251	1 739	21,96%	55,01%	67,09	27	101	7,60	5,63%	120
IT	02.2011–11.2011	3 583	2	2 300	2 107	19,70%	55,21%	66,16	35	100	8,25	40,11%	90
FR	02.2011–09.2011	5 857	37	4 150	2 176	30,85%	57,11%	65,19	27	103	11,33	45,30%	97
DK	02.2011–08.2011	2 276	31	1 540	1 815	24,96%	54,48%	64,11	32	99	13,50	22,58%	117
CH	02.2011–12.2011	3 750	25	2 637	1 123	23,95%	55,15%	64,45	30	101	8,12	54,21%	36
BE	03.2011–12.2011	5 300	80	3 748	2 298	30,09%	55,42%	64,44	33	101	12,09	27,72%	88
CZ	12.2010–09.2011	6 118	41	4 147	1 346	28,98%	57,89%	64,65	24	98	12,12	22,87%	78
PL	12.2011–04.2012	1 724	0	1 099	1 676	25,64%	56,32%	66,63	38	103	9,43	45,01%	156
HU	02.2011–10.2011	3 076	20	2 021	0	27,47%	57,02%	64,16	29	100	10,58	33,55%	0
PT	01.2011–12.2011	2 080	3	1 384	0	21,15%	56,97%	64,30	31	96	6,14	28,46%	0
SI	07.2011–11.2011	2 756	1	2 117	0	25,83%	56,60%	64,96	39	99	10,26	55,88%	0
EE	11.2010–05.2011	6 828	8	4 637	0	30,99%	59,75%	65,83	24	100	11,48	29,26%	0
Łącznie	-	58 489	379	40 129	20 419	27,30%	56,62%	65,38	24	103	10,44	32,93%	1 110

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SHARE R4 (release 1.1.1).